

PÅ ANDRA SIDAN HAVET

Libretto av Maria Sundqvist, version 201120

efter Birgitta Trotzigs saga

”I sagans form rör man sig fritt mellan olika verklighetsplan. Realismen är med, men som beståndsdel - huvudsaken är den valda helhetsbilden. I sagans form blir allting på en gång tydligt/synligt och olöslig gåta. Politiken blir svart djurlek, psykologin ömsinta och ömtåliga monsters beroenden och konfrontationer – världen blir metafysik”

Birgitta Trotzig

Roller:

Ivan, fadern

Anna, modern

Siri, den förstfödda

Iris, hittebarnet

Kör: invånare i byn, i staden, tiggare, pöbel

Solorepliker:

En jordegumma

En soldat

En kommissarie

En revolutionär

Några enskilda röster i folkhopen

En påklädare

Statister:

Ett par soldater

2 flickor, Iris och Siri som barn 10 till 12 år, ska kunna/vilja tralla och gnola

En by i Ryssland, senare delen 1800-talet

Sankt Peterburg, första delen av 1900-talet

1. snö, saga

Ouvertyr, "Malströmmen"

Det snöar. En GUMMA öppnar dörren och släpper in IVAN till ANNA och brasan.

GUMMAN

Det blev en flicka

IVAN

En flicka

ANNA

Vår flicka

IVAN

Vår förstfödda

DUETT

Ljus.

Nu föds världen i ett nytt ljus

Det kommer nytt ljus från alla ting.

IVAN

Jag ska plocka skogens vackraste blommor till dig!

ANNA

Det snöar!

IVAN

Det gör inget!

ANNA

Allt är täckt av snö!

IVAN

Jag vet var det växer!

ut i snön

Det är som om lyckan vill spränga världen.

världen är i ett nytt ljus!

Det blev en flicka!

Jag ska plocka en bukett som skyddar mot det onda

mistelträdet, alltid grönt.

Grönskar om vintern, är liv!

Han hittar något på marken, ser sig omkring

Ett liv? Ett barn! *Tar upp det*

Alldeles blå, andas, andas! *andas i hennes mun*

Vakna! Om du somnar nu, kommer du aldrig att vakna igen!

tar henne under kläderna, skyndar till Anna

Anna! Anna! Titta vad jag fann under mistelträdet!

Ett barn!

ANNA

Lever det? Är det dött?

IVAN

Hon lever!

ANNA

Värm henne försiktigt här vid elden.

IVAN

Du har ju ändå mjölk.

ANNA

Ge henne till mig.

IVAN

Så nu har vi två barn i stället för ett, två barn, en dubbel varelse, och mjölken rinner till mer och mer, ett överflöd, det är en stor glädje.

ANNA

Mjölksystrar.

IVAN

Mjölksystrar.

ANNA

Det är som en saga! *till barnen, som en välsignelse*

Det var en gång två systrar, två mjölksystrar. Och de var aldrig ensamma, deras liv var tvillingskapet, mjölksystraskapet. Och det gick aldrig att komma från. Från livets första dagar. Alltid höll de armarna om varandra, de lärde sig gå av varandra, det var två kroppar, men ett samtal – när de lärde sig tala var det två tal, men en röst. Och de två bildade en värld där allt var vackert...

Snömusik/det slutar snöa/ scenväxling

2. leken, lika och olika

Flickorna springer och letar efter en plats att gömma sig. Håller i varandra hela tiden. Pappan står och räknar. De hittar en plats.

ANNA

Kom och ät! kom och ät!

Siri! Iris!

IVAN

95, 96, 97, 98, 99, 100! Nu kommer jag!

IVAN låtsas att han inte ser flickorna

IVAN

Inte där och inte här?

Ja, då äter jag upp allt själv!

Flickorna kommer fram, trallar

IVAN till Iris

Oj, vad du var smutsig, Iris!

ANNA

Som alltid

IVAN

Kom så får vi tvätta dig.

ANNA

Som alltid

Siri vill följa med

IVAN

Men DU behöver inte, Siri!

ANNA

Som alltid

Iris och Siri tar tag i varandra

IVAN

Kom med då.

ANNA *aria*

Som alltid,

En – fast två. Två – fast en.

Den ena och den andra

mjölksystrar

Natt och dag.

Den ena flicka tömmer glaset snabbt, vill ha mer. Den andra tackar nej

Den ena kastar sig över maten.

Den andra vill inget ha.

Den ena har skuggor, den andra strålar

Natt och dag.

ANNA stryker dem över håret

Siri, Den vackra förstfödda och sen...

Iris, hittebarnet, det strålande starka, mitt innersta hjärta, älskat

ANNA OCH IVAN

Natt och dag

En värld och ett väsen, ändå är de olika, ändå är de natt och dag.

Två sidor av samma under.

Allt avbryts av byns kvinnor (damkören).

3. gråt: vargatid och insektstid.

BYNS KVINNOR

Dom kommer, dom kommer!

En kommissarie med några soldater kommer, (damkör/ vokalis?)

EN SOLDAT läser ett dokument, fragmentariskt

Tsaren och plikt. Armé.

Han ska i hären, tsarens armé.

Gränskrig.

Det pågår hela tiden.

Gränskrig.

Det pågår hela tiden många obestämda gränskrig.

Mannen ska hämtas.

Nu ska han i hären, i tsarens armé.

(i sorg och hat står kvinnorna samlade, sjunger?)

Soldaterna tar tag i IVAN som kämpar emot

IVAN

Släpp, nej! Varför?!

Gör sig fri och kryper gråtande på marken, sparkande sig loss ur soldathänderna tillbaka mot ANNA och flickorna,

Släpp mig, släpp mig! Snälla! Nåd! Anna!

ANNA hindras från att nå mannen, står och håller om båda flickorna.

Ivan!

IVAN får till sist bäras bort.

Mina flickor!

Damkör ANNA solo

Ivan!

Kommissarie med guldgaloner har dröjt sig kvar

KOMMISSARIEN, obekvämt

jag beklagar, min bästa fru,

jag beklagar...

Kanske kan jag hjälpa er...

Svårt att vara ensam mor...

Jag erbjuder er... att lämna bort det ena barnet till mig...

en armé-kommissarie... med guldgaloner...

Min hustru är hopplöst dömd till ofruktsamhet.

Vi kan erbjuda oss att ta det ena barnet.

ANNA

Ta det ena barnet?

KOMMISSARIEN *ger pengar*

Se det som en hjälp!

ANNA *aria*

Hjälp?

Den ena och den andra.

Mjölksystrar?

Till Iris

Hittebarnet, det strålande starka, mitt innersta hjärta, älskat.

Men varifrån kommer den flickan/du?

Ett Hittebarn?

Du har ett främmande och skrämmande drag, vet du det?

Till Siri

Jag lämnar bort mitt älskade barn. Mitt ENDA i verkligheten!

Du är mitt äkta barn, därför vill jag att du ska få det bra!

KOMMISSARIEN lägger handen på SIRIS axel

Kom min flicka, du ska få träffa din nya mamma.

ANNA, med vild sorg,

Mitt ENDA barn, hör du det!!

Iris försöker trösta ANNA

ANNA till IRIS

Släpp mig! Du kan inte trösta mig!

Förvirrat Är du min förstfödda? Du är inte mitt barn

ANNA försvinner/springer bort/leds av någon kvinna.

IRIS och SIRI klamrar sig vid varandra. Kommissarien delar på dem.

KOMMISSARIEN till Siri

Kom med här, du ska få fina kläder! Här är din nya mamma.

En välklädd kvinna räcker fram kläder.

DAMKÖREN (byns kvinnor)

Nu, nu, nu,

under damkörens sång tittar Iris på när Siri, alldeles tyst, orörlig, kläs på nya kläder. Alldeles oigenkännliga kläder, som en stel främmande docka.

KOMMISSARIEN

Och så sjalen!

Systrarna springer fram och klamrar sig vid varandra, men Siri lyfts upp och bärs ut.

TYSTNAD

IRIS den lilla ser sig om, ensam

trallar/gnolar

4. tystnad: nu finns ingen syster mer

KÖREN går fram, en monolit, Iris försvinner också

Isen, nu går isen

isen går,

mellan de drivande flaken är det svart,

svart och djupt.

Där är en virvel.

Malströmmen, där människor försvinner,

den svarta jättelika virveln och den öde och tomma horisonten.

isarna driver från varandra, bort,

från varandra

5. SIRI, den svarta ensamheten

I staden hos Siri på teatern, sminkad, kläs på av en påklädare, på samma sätt som i barnscenen.

SIRI grandios till påklädaren

En skådespelerska erbjuder sin kropp, sina senor och muskler, sitt struphuvud och sin röst.

Armarnas starka muskler, handlederna och fingrarna, skapar gester. Gester.

Läpparna, tungan och munhålan skapar det sanna talet och det falska. Sken.

Gester och sken.

PÅKLÄDAREN Samma ton och rörelse som kommissionären

Och så sjalen.

Malströmstemat

IRIS, röst

Sår

SIRI

som inte har läkt

IRIS, röst

Sår

SIRI

En frånvaro är som ett osynligt sår, ett inre sår.

IRIS, röst

Sår

/man ser nu IRIS/

IRIS

Gnolar – som förr, avbryter sig

Och nu tystnade sången!

-Kommer den försvunna tillbaka någon gång?

-Ingen och ingenting svarar

-Allt är förändrat

-Året går runt

Katten slickar och leker, kon droppar mjölk, gässen vaggas och skriker, vaggas och skriker.

Men allt är liksom tomt.

Året går runt

Men allt är liksom tomt.

Allt är fattigt, hårt och grymt.

Och nu tystnade sången.

Sår

Det finns ett stort hål istället för hjärta – ett mörkt hemskt hål – som måste fyllas med något.

/Hos SIRI/

REVOLUTIONÄREN

Trasdocka! Hör du inte? Teatern är upplöst!

Lämnar porten öppen, kanske några rutor krossas, ljus in?

SIRI

Den svarta ensamheten står nu över jorden som en död krigare, svart, tom, väldig

Kören börjar höras under det sista?

Svart, tom, väldig

6. ingen återvändo, eld

Människor drar åt olika håll. Iris snavar iväg, man drar i henne, trashankar, pöbel, rovdjur

KÖR

Det blåser kallt, tiden ropar,
bomber kastas, allt ska spricka,
murar ska falla,
ridån flyga upp och mörkret rusa in.
Något vill upp till ytan.

Domstolarna är upplösta, ministrarna i fängelse.

NÅGON *till IRIS*

Jag fryser, får jag din själ?

IRIS *svarar denna person*

Någonstans i världen har jag en syster.

Var finns hon? Vart ut i den väldiga underliga världen har hon försvunnit?

Var finns far, mor, var finns alla människor som skulle ha levt, var i denna dödens värld finns någon alls?

Döden måste döden dö!

NÅGON *upprepar*

Döden måste döden dö!

IRIS *förkunnar*

Genom eld ska döden upphävas, världen födas ny!

NÅGRA

Genom eld!

IRIS

Elden, dödens och uppståndelsens sol, närmar sig

FLERA

Elden, döden!

KÖR

Murarna ska falla, på slottet

NÅGON

På Tsarens teater!

Plötsligt ser IRIS och SIRI varandra, genom de öppna fönstren/portarna/hålet i väggen

Allting stannar

Bubbla/gemensam melodi från förr?

SIRI och IRIS

Du? Jag?

Jag? Du?

IRIS

Närheten bär jag inom mig, dold

SIRI

Närheten bär jag **inom mig, dold** (*som att denna replik som de båda sjunger, slingrar sej mellan deras röster i kanon*)

BÅDA

Gemensamhet.

Vi var tvungna att lära oss leva utan varandra. Ensamhet

Ensamhet, gemensamhet

PÖBEL Handgemäng, IRIS knuffas iväg från SIRI och teatern

Flytta på dig! Försvinn!

IRIS

Döden måste döden dö!

NÅGON

Jag fryser!

NÅGON

Döden måste döden dö!

Kvinnorna samlas runt Iris som förkunnar.

De tar upp hennes stridsrop: Döden måste döden dö

IRIS

Döden måste döden dö!

Genom eld ska världen födas ny, döden upphävas.

Elden, dödens och uppståndelsens sol, närmar sig.

En dag kommer elden.

Hon börjar brinna

Värmen stiger upp genom alla kroppens band

Det kliar i fjädrarna, det spritter i vingarna.

Värmen stiger.

Det darrar i vingarna,

Vingarna börjar röra sig och bära.

Nu lyfter jag mot trädkronorna som sveps med i ett plötsligt exploderande ljus

Nu stiger jag inte mer, jag faller.

Faller och faller.

Det börjar snöa, pöbeln drar bort, teatern delvis raserad

7 glömskans snö, minne

Det snöar in på teatern, de sista i kören lämnar scenen.

EN UR PÖBELN *till SIRI*

Flytta på dig, hora!

SIRI, *ropar efter dem*

Varken skyldiga eller oskyldiga får leva som de skulle ha levt på denna jord!

För sig själv

De hungrande vilddjuren rasar. De vanliga människorna kastar bomber.

Vi är alla döda, vi som levde tillsammans.

Det syns en dunkel form i snödrivan. Något rörde sig där, något formlöst, mörkt, en massa, en bränd klump som rörde sig krypande. Iris röst hörs.

IRIS

Det var en gång två systrar, två mjölksystrar. Och de var aldrig ensamma. Från livets första dagar. När de lärde sig tala var det två tal, men en röst. Och de två bildade en värld där allt var vackert...

SIRI, *förnimmer klumpen*

Snön faller, snön lägger sig

Trossarna är kapade, nu seglar allt bort i en vit dröm

Mjuk tyst snö faller över minnena.

Snön är glömska.

Det är som om ingenting varit

Vi försvann i malströmmen, den väldiga virveln, den svarta jättelika virveln och den absolut tomma horisonten.

Snön faller